

40
DE LECTURI PASIONANTE
PENTRU CLASA A X-A

Antologie de texte

Ediție îngrijită și selecție a textelor
de Adrian Săvoiu și Florin Ioniță

Cuprins

Argument	7
----------------	---

PROZĂ

BASM CULT

Florin Bican	11
<i>Povestea lui Harap-Alb spusă de însuși calul său</i>	12
E.T.A. Hoffmann	51
<i>Urciorul de aur</i> (fragmente)	52

POVESTIRE

V. Voiculescu	89
<i>Chef la mânăstire</i>	90
Florin Lăzărescu	111
<i>Lampa cu căciulă</i>	112
Raymond Carver	121
<i>Catedrala</i>	122

NOVELĂ

Gib I. Mihăescu	139
<i>Visul</i>	140
James Joyce	159
<i>Cei morți</i>	160

ROMAN

Liviu Rebreanu	199
<i>Ciuleandra</i> (fragment)	200
Anton Holban	211
<i>O moarte care nu dovedește nimic</i> (fragment)	212
Alain-Fournier	221
<i>Cărarea pierdută</i> (fragment)	222

MEMORIALISTICĂ

Mircea Eliade	245
<i>Memorii (fragment)</i>	246
Alice Voinescu	265
<i>Jurnal (fragment)</i>	266
Vladimir Nabokov	279
<i>Vorbește, memorie (fragment)</i>	280

POEZIE

Mihai Eminescu	297
<i>Cugetările sârmanului Dionis</i>	298
<i>Făt-Frumos din tei</i>	301
<i>Singurătate</i>	303
<i>Despărțire</i>	304
<i>Lasă-ți lumea ta uitată</i>	306
G[eorge] Bacovia	307
<i>Decembre</i>	308
<i>Nevroză</i>	309
<i>Seară tristă</i>	310
<i>Plumb de toamnă</i>	311
<i>Marș funebru</i>	312
Tudor Arghezi	313
<i>Cântec de adormit Mitzura</i>	314
<i>Abece</i>	315
<i>Prefață</i>	317
<i>Cuiul</i>	318
<i>Acul și Ața</i>	319
<i>Scândura</i>	321
Nichita Stănescu	323
<i>Dimineață marină</i>	324
<i>Lună în câmp</i>	325
<i>O călărire în zori</i>	326

PROZĂ BASM CULT

Florin Bican, *Povestea lui Harap-Alb spusă de însuși calul său*
E.T.A. Hoffmann, *Urciorul de aur* (fragmente)

Povestea lui Harap-Alb spusă de însuși calul său

Mesteacăn îl privi pe Jumătate-de-Iepure-Șchiop cu un singur ochi și începu să povestească:

— Ascuns în piele de mârtoagă, așteptam în grajdul împărațesc să mă găsească Harap-Alb. Împăratul, pe care-n tinerețile lui îl purtasem prin lume dintr-o poveste într-alta, îmbătrânise. Își vedea harnic de treburile împărăției, nimic de zis, da-n mod clar, nu mai era rost de nicio epopee. La hotare avea pace, în împărăție – belșug, iar în rândul supușilor se bucura de bun renume. Unde mai pui c-avea și urmași la tron – trei feciori ca niște conifere...

Frate-său mai mare, Verde-Împărat, domnea hăt la capătul lumii și avea trei fete care, după datină, nu-i puteau urma la tron. Cei doi frați nu se văzuseră din tinerețe. Noroc cu poșta, că mai primeau vești unul de la altul, da' și poșta mergea tare greu. *Și apoi, pe vremile acelea, mai toate țările erau bântuite de războaie grozave, drumurile pe ape și pe uscat erau puțin cunoscute și foarte încurcate și de aceea nu se putea călători așa de ușor.* Iar caii năzdrăvani erau și ei puțini. Da' parcă tot erau mai mulți ca azi. *Și cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii cam dus rămânea, până la moarte.*

Într-o zi sosește carte de la Împăratul Verde cum că-i bolnav și nu mai poate conduce multă vreme împărăția. Așa că-l roagă pe frate-său să-i trimită degrabă pe unul dintre feciori, cel mai vrednic, să-l înlocuiască. Împăratul i-a chemat de îndată pe toți trei și le-a citit mesajul.

Am știut de la început că frații mai mari n-aveau să facă vreo scofală în încercarea lor de a ajunge la Împăratul Verde.

— Din cauză că erai cal năzdrăvan? vru să știe Jumătate-de-Iepure-Șchiop, care prinse curaj aflând că până și un cal impunător ca Mesteacăn se putea ascunde în piele de mârtoagă.

Ceea ce însemna că s-ar putea ascunde și într-o jumătate de cal...

Dar Mesteacăn se grăbi să-i explice cum stăteau lucrurile cu caii năzdrăvani:

— Calul, oricât ar fi el de năzdrăvan, tot cu mintea trebuie să judece. Am știut că nu vor face nicio scofală pentru că i-am văzut cum și-au ales caii. Oamenii au o vorbă – să cumperi șaua după cum e calul. Da' vezi că ei veniseră cu șeile gata cumpărate. Și ce mai

șarpe Bătuțe-n aur și-n argint, încrustate cu fildeș, sidex și nestemate, cusute cu fir de aur și tivite cu mătăsuri de cele fine. Te lua cu leșin numai când te uitai la ele. Să-i fi văzut cum umblau cu șaua prin grajd, căutând un cal asortat la ea. De aia nici nu m-am mirat când cel mare și apoi cel mijlociu s-au întors cu coada-ntr-o picioare.

Auzi ce-i dăduse-n gând lu' ta-su', lu' împăratu', ca să le pună bărbăția la-ncercare: s-a pîtit sub un pod, îmbrăcat într-o blană de urs, și, când au trecut feciorii pe-acolo, bau!, a ieșit la ei, mormăind cu blana-n cap. Am văzut și eu gioarsa aia de blană. Ponosită și roasă de molii cum era, n-aveai cum să o iei drept urs adevărat.

Dar prințișorii nu văzuseră urși, decât poate zugrăviți pe pânză, că la vânătoare nu umblau, așa că s-au speriat de i-au găsit damblalele. S-au întors la castel urlând ca din gură de șarpe. I-am auzit și eu, din grajd. Ajunseseră de răsul slugilor și al copiilor, care născociseră jocul „iese ursu' de sub pod și sperie-un prinț nărod“ – vă cam închipuiți voi cum se joacă...

— Bag samă că la jocul ăsta nimeni nu vrea să fie prințul, își dădu cu părerea calul de culoarea lemnului de trandafir.

— Bine că n-am avut frați, îi șopti Aleodor fetei, iar ea se-ncruntă la el în glumă.

— Acu' deh, is frați și frați, cugetă de lângă el calul de culoarea lemnului de chiparos.

— Asta așa-i, încuviință calul de culoarea mesteacănului, reluându-și povestea. Că Harap-Alb nu era ca ei. Nici n-ai fi zis că-s frați. Cât s-au fătăit ei pân' la pod și-napoi ca să se joace de-a misiunea imposibilă, fratele cel mic a stat cuminte-n banca lui, până i-a ieșit și lui Sfânta Duminică-n drum.

Eu am cunoscut-o de departe cine-i, că mă nimerisem pe-acolo. Ieșisem să-mi încălzesc ciolanele la soare. Când am văzut-o că agrăiește mezinului, mi-am zis, gata, iar se lasă cu acțiune. Că tot ea îl îmbolea și pe împăratul, când era tânăr și mă călărea pe unde nici cu gândul nu gândești, să-și ia lumea-n cap după câte-o trebușoară mai încurcată.

În timp ce vorbea cu ea, mezinul, de felul lui mai pricâjit, a început să crească văzând cu ochii. Iar când Sfânta Duminică și-a făcut numărul cu dispariția în văzduh, Harap-Alb (pe-atunci nu știa nici el, săracul, că ăsta avea să-i fie numele) se făcuse, din băiețandru, voinic în toată puterea cuvântului.

Harap-Alb pornește în călătorie

A intrat hotărât în palat, de bună seamă să-i ceară împăratului învoire să pornească și el către unchiu-său. Ce-o fi zis împăratul când l-a văzut ditamai flăcăul, nu știu. Că până

atunci nici el, nici frații cei mari nu-l prea băgau în seamă. Ba-l mai și rezezeau dacă le ieșea-n cale.

N-a stat mult la-mpărat. Eu mă făceam că stau la plajă, dar eram tot cu ochii pe el. A ieșit din palat încă și mai hotărât decât intrase, s-a dus dup-o scară și s-a suit glonț în pod – podul palatului, vreau să zic. A cotrobăit el ce-a cotrobăit și a coborât de acolo cu *un căpăstru, un frâu, un bici și o șa*.

Când s-a apucat să le scuture, nori de praf s-au lățit prin toată ograda, de ziceai că se lăsase ceața. Am așteptat să se risipească pâcla și mai-mai să-mi sară inimile din piept, văzând șaua, biciul, frâul și căpăstrul cu care mă purtase în tinerețe împăratul.

Harap-Alb s-a mai suit o dată în pod și a venit înapoi cu niște *straie foarte vechi, un arc, niște săgeți, un paloș și un buzdugan, toate pline de rugină*. Le-am recunoscut și pe ele ca fiind ale împăratului și mi-am zis, las' că-i bine. Le-a lustruit el ce le-a lustruit, până când s-au făcut ca noi, și le-a pus deoparte.

Apoi și-a făcut drum pe la bucătăria palatului, de unde s-a întors cu o tavă de jeratic. A venit cu ea la herghelie și a pus-o jos între cai. Caii ceilalți erau, deh, cai ca toți caii – numai ce-au simțit sămânța de foc din tavă și s-au împrăștiat care-ncotro, nechezând și trăgând vânturi de spaimă. Eu n-am mai răbdat și-am dat buzna la jeratic, că-mi ardea buza dup-oleacă de spuză bine-pripită.

Dar, oricât am fi noi de năzdrăvani – de-am mânca și uraniu –, aici suntem la fel ca toți caii – nu putem vedea ce se află drept înaintea ochilor noștri la mai puțin de trei pași. Așa că nici eu nu l-am văzut pe Harap-Alb. Bag botu-n tavă cu nările fremătând de plăcere și n-apuc să iau o gură de jeratic, că jap!, odrasla-mpărătească îmi arde una cu frâul între urechi, de-aud câinii-n Giurgiu...

Jumătate-de-Iepure-Șchiop dădu iar să-l întrebe ceva, dar fata Împăratului Verde, bănuind ce-avea să-ntrebe, îi făcu semn să tacă. Așa că Mesteacăn își urmă povestea:

— Nu vă mai spun ce mi-au auzit urechile de la prințișor... După ce m-a alungat de-acolo, băiatul a adunat iar caii și-a început să-i îmbie cu jeratic. Ți-ai găsit... Iar a dat strechea-n herghelie. Când s-a făcut loc în jurul tăvii, dau iar să mă-nfrupt. Mezinul se strecoară iar în unghiul mort și repetă figura cu frâul, de-am văzut stele verzi.

— Toți caii văd stele verzi când suferă un traumatism, se miră Aleodor, sau numai voi, caii năzdrăvani?

Caii ridicară din umeri, în timp ce Mesteacăn continuă:

— Nu știu, că a treia oară când mi-a tras cu frâul în cap, am auzit toaca-n cer. Căci de trei ori a-mbiat caii cu jeratic și de trei ori numai eu m-am rezezet să mănânc. De fiecare dată m-a lovit cu sete, de-am zis că-mi crapă osul parietal de la frâul ăla ghintuit. Ultima

oară măcar m-a lăsat să termin jarul din tavă. Oricum se cam sleise, dar l-am mâncat și-așa, că de mult nu mai gustasem hrană vrednică de unul ca mine.

Și cât mă grăbeam eu să sorb ultimele pâlپări de pe tipsie, flăcăul m-a prins în căpăstru și mi-a pus frâul în cap. Dar se tot uita la mine cu îndoială, chipurile, să mă ia ori să-mi dea drumul, de parcă i-ar fi fost teamă că se face de rușine. A stat el în cumpănă cât a stat, dar într-un târziu, de bună seamă s-a gândit că, decât pedestru, mai bine cu unul ca mine.

Jeraticul începuse deja să-mi lucreze în măruntaie, așa că m-am scuturat de trei ori și m-am făcut cum mă vedeți. Fiul de crai se uita la mine ca la inorog. Atunci m-am uitat și eu țintă în ochii lui și i-am zis:

„Sui’ pe mine, stăpâne, și ține-te bine!”

Am văzut pe fața lui că nu-i mai vorbise niciodată un cal, dar dacă s-a speriat, nu s-a dat de gol. L-am lăsat să-mi pună zăbala în gură, șaua în spinare și să mă încălece. Când l-am simțit cu frâul în mâini și cu picioarele bine înfip-te-n scări, vâj!, am zburat cu el până la nori și apoi am coborât în picaj ca o săgeată. Îl simțeam pe voinic tremurând din toate încheieturile în spinarea mea, dar nu l-am lăsat să-și vină în fire.

Am mai zburat încă o dată cu el până la lună și iar m-am lăsat în jos fără veste, mai iute decât fulgerul. Ziceai că am în spate un sac de piftie, așa se clătina luminatul craișor. Dar eu tot nu l-am lepădat din spinare. Că și el mă altoise cu frâul de trei ori. Așa că l-am repezit a treia oară până la soare și, când ne-am lăsat iar jos, l-am întrebat cum i-a plăcut în călușei.

Mi-a răspuns că i-a plăcut la fel de mult ca mie când mi-a făcut frecție cu frâul. Am văzut atunci că-i om de-nțeleș și ne-am prins tovarăși. Și după ce ne-am vorbit noi cum să-l port ca să nu-l mai bag în sperieți, m-am făcut mârțoașă la loc, ca să nu bat la ochi, și l-am dus ca vântul înapoi la palat.

Când ne-a văzut împăratul, *parcă nu i-a prea convenit*. Îl tot întreba pe fiu-său de ce nu și-a ales un cal mai pricopsit, dar băiatul a scăldat-o și, fără să mai zăbovească, s-a echipat de plecare, neuitând să-și ia și o ploscă plină cu apă bună, din fântâna palatului.

Apoi a sărutat, după datină, mâna tatălui său, primind carte de la el către Împăratul Verde, și-a luat rămas bun de la frații săi mai mari, care se uitau la el cu drag, ca mătă la vrabie, și a treia zi, către seară, am pornit la pas, tot cu gândul să nu dăm de bănuir.

Am mers noi până s-a înnoptat bine, vorbind de una și de alta, căci feciorul craiului nu se mai sătura să mă audă vorbind, și am ajuns la podul cu pricina. Acolo, a-nceput iar bâlciul cu ursul care ne-a ieșit înainte, căznindu-se să scoată sunete cât mai fioroase.

Am dat năvală asupra lui, tropotind pe pod cu copitele de ziceai că bubuie tunul, având totuși grijă să nu mă apropii la mai puțin de trei pași. Fiul craiului, prinzând curaj,

a început a roti buzduganul, hotărât să-i crape capul animalului. Și numai ce-aude un glas de om rugându-l să nu dea. Iar din blana de urs duhnind a naftalină, iese craiul leoarcă de nădușeală și destul de speriat.

Atunci stăpânul meu a descălecat, iar ta-su l-a luat în brațe și l-a pupat, lăudându-i vitejia și prezicându-i că va face treabă bună pe unde s-o duce, mai ales cu un tovarăș de nădejde ca mine. A-ncercat împăratul să-l descoasă cine l-a sfătuit, dar mezinul n-a suflat o vorbă despre Sfânta Duminică, nici despre jeratic.

— Să știi că ești bun de-mpărat, i-a spus taică-său și a-nceput să-i dea sfaturile pe care nu i le dăduse când plecase de la palat, pesemne din cauză că atunci nu-l crezuse în stare să treacă de pod.

I-a spus să se ferească de omul roșu și mai ales de cel spân, căci de se va băga-n târg cu ei, nu-i va fi bine. Eu am crezut că vorbește-aiurea, că era ceasul târziu, dar fecioru-său era numai urechi. Mi-a plăcut însă când l-a sfătuit s-asculte de mine, că-l voi învăța numai de bine și-l voi păzi de primejdii. Nu uitase moșu' din câte încurcături îl scosesem și pe el la vremea lui...

Apoi ne-am pregătit să ne vedem fiecare de drum. Dar înainte să se-ntoarcă la palat, împăratul a ținut morțiș să ne dea blana ursului. Îi tot dădea înainte că ne va prinde bine. Bărbi crăiești, mi-am zis eu, gândindu-mă că împăratului îi e lene s-o mai târâie până acasă, că de speriat, oricum, nu mai avea pe cine speria cu ea. Mie, unul, mi-era groază mai mult de mirosul de naftalină, că de grea nu era grea, dar băiatul a luat-o supus, a făcut-o sul și-a legat-o la oblânc.

Împăratul ne-a sărutat apoi pe-amândoi de-a valma, de parcă amândoi am fi fost copiii lui. Cu gândul să-i fac un hatâr, *m-am scuturat ca să mă mai arăt o dată tânăr, cum îi plăcea craiului*. Și cu asta, ne-am dus.

Am ținut-o tot pe căi lăturalnice, până când am intrat într-o pădure. Și, parcă atât ar fi așteptat, numai ce ne iese înainte un om spân, călare pe-o slăbătură de cal de ziceai că-i dintr-acea de umblă neisprăviții să le caute potcoavele. Las' că nici călărețul nu era mai breaz...

Sfânta Duminică ne povestește ce s-a întâmplat la palatul craiului după plecarea lui Mesteacăn și a lui Harap-Alb

Știam de la Statu-Palmă-Barbă-Cot că, de ceva vreme, diavolul dădea târcoale pe la palat. Așa că mi-am scos certificat de cerșetoare de la logofătul craiului, căzând la învoială cu el să-i dau două treimi din tot ce primesc, și m-am amestecat printre babele care trăiau din mila curții.

Pentru că învoiala nu prevedea să-mpart cu logofătul și ghionturile primite, am ținut doar socoteala mărunțișului și pe-a străinilor care se vânturau pe la curte. Pe diavol l-am dibuit fără întârziere. Își făcea în fiecare zi drum la palat, dându-se drept ambasadorul Draconiei, și stătea la sfat cu logofătul ceasuri întregi.

Aflase de bună seamă de povestea Împăratului Verde și, ajutat de logofăt, a început să se bage pe sub pielea feciorului cel mare. Când plăvanul de băiat s-a-ntors cu coada-ntre picioare, vicleanul s-a dat bine pe lângă fratele mijlociu, iar după ce și acesta s-a dovedit nevrednic, a-nceput să umble cu amândoi.

De cel mic nu s-a apropiat. N-avea cum să vadă în el ce văzusem eu, căci dracul e orb la bine. Așa că n-a prins de veste nici când i-am ținut calea mezinului ca să-l învăț ce trebuie să facă. Numai calul m-a văzut, dar n-a zis nimic. Se făcea că stă la soare prin apropiere. Dar când a venit feciorul cu jeraticul, calul a făcut tot ce trebuia să facă, de parcă l-aș fi instruit și pe el cu gura mea. Când împăratul le-a dat de știre celor mari că mezinul e mai vrednic decât ei și i-a bălăcărit cum se cuvine, băieții s-au pornit să umble după diavol ca puii după cloșcă.

A fost semnul că nu trebuie să-i scap din ochi. Ca umbra m-am ținut după ei și i-am auzit pe tălâmbii de frați cum i se jeluiau ambasadorului prefăcut că mucosul de frate mai mic le-a luat ce li s-ar fi convenit lor. Se făceau că uitaseră cât se dușmăniseră unul pe altul câtă vreme crezuseră, ba unul, ba celălalt, că soarta l-a ales pe el să se-nstăpânească peste împărăția unchiului lor.

Diavolul se făcea și el că i se rupe inima de mila lor și blestema soarta într-un glas cu ei, prefăcându-se mirat de lumea asta, în care cei vrednici sunt batjocoriți, iar cei nevolnici se bucură de cinste și ajung să moștenească împărății peste nouă mări și nouă țări.

Și uite-așa i-a încurajat pe găligani să se simtă nedreptățiți de către fratele cel mic și, încet-încet, a-nceput să le bage-n cap că el i-ar putea ajuta să-și reintre-n drepturi și să-l pună la colț pe mezinul cel obraznic.

Azi așa, mâine-așa, de-ajunseseră să-i mănânce din palmă și să se roage de el să-i învețe cum să facă să-i dea peste bot fratelui lor, promițându-i în schimb marea cu sarea și subsolul cu petrolul. Diavolul atât a așteptat. Făcându-se că încă se codește, i-a dus pe cei doi într-un desiș din pădure, chipurile, să se sfătuiască în taină.

Eu m-am făcut atunci o molie cu trompă și m-am luat după ei. Deși auzeam cu urechile mele, sau, mai drept ar fi să zic, cu ale moliei, parcă tot nu-mi venea să cred cu ce-i ademenea ticălosul pe nefericiții de băieți.

La început i-a amețit că nu-s destul de puternici să facă față încercării care-i așteaptă și – să nu se supere domniile lor – nici destul de iscusți la minte. Dar le-a spus că ar fi